TEKST • GERT-JAN VAN HEUGTEN

DE KINDERMOORD IN *Bethlehem*

Heeft Mattheüs een fabeltje verzonnen?

Mattheüs beschrijft in zijn Evangelie hoe koning Herodes alle jongetjes van 2 jaar en jonger uit Bethlehem en omstreken liet doden. Interessant genoeg is Mattheüs de enige schrijver die dit gegeven vermeldt. Is dat verslag dan wel betrouwbaar? Waarom schreven andere historici niet over deze gebeurtenis? Zijn de kinderen van Bethlehem wel vermoord?

De Vredevorst is op aarde gekomen, als klein Kind in een kribbe. Jozef en Maria ontvingen de herders, en een poos later arriveerden de wijzen uit het Oosten met hun geschenken. Voordat ze bij het huis van Jozef en Maria kwamen, deden deze wijzen de koning van Israël aan: Herodes de Grote. Herodes gebood de wijzen naar hem terug te keren om hem te vertellen over deze nieuwe Koning Die geboren was. Want concurrentie, dat duldde deze despoot niet.

WANHOOPSDAAD

Toen Herodes merkte dat de oosterse geleerden níét terugkwamen, nam hij drastische maatregelen. Hij gaf het bevel alle jongetjes van twee jaar en jonger in Bethlehem en omgeving te doden. Gelukkig werd Jozef tijdig door een engel gewaarschuwd en vluchtte hij met zijn gezin naar Egypte. Maar de andere jongens van Bethlehem ontkwamen niet aan Herodes' wanhoopsdaad om zijn Concurrent uit te schakelen.

Is de kindermoord in Bethlehem echt gebeurd? Of is het slechts een 'geliefd' onderwerp voor veel kunstenaars...

BETWIJFELD

De evangelist Mattheüs is de enige schrijver uit de klassieke oudheid die van de kindermoord melding maakt. Hij besteedt slechts drie verzen aan deze gebeurtenis (2:16-18). Omdat er behalve Mattheüs geen andere auteurs uit die periode zijn die over de kindermoord schrijven, zijn er veel Bijbelcritici die dit vreselijke voorval in twijfel trekken. De enige andere referentie die mogelijk naar deze kindermoord verwijst komt van Macrobius (rond 400 n.Chr., zie kader). Als Herodes écht alle jongetjes van Bethlehem had laten doden, zo redeneren deze Bijbelcritici, dan waren er vast meer auteurs geweest die dat hadden vermeld. Maar is dat wel een terechte redenering?

JOSEPHUS

Dé Herodeskenner uit de oudheid was Flavius Josephus. Deze Romeins-Joodse auteur besteedde nogal wat woorden aan het leven en de daden van Herodes. Maar over een kindermoord in Bethlehem zwijgt hij in alle talen. Je zou verwachten dat als er één auteur is die over de kindermoord zou berichten, dat Josephus het zou moeten zijn. Waarom doet hij dat dan niet? Om te beginnen is het goed te beseffen om hoeveel kinderen het gaat. Bethlehem en omgeving telde naar schatting aan het begin van de jaartelling hoogstens 1500 inwoners. Daaronder waren waarschijnlijk niet meer dan enkele tientallen kinderen van twee jaar of jonger, en weer de helft daarvan was een meisje. Hoe verschrikkelijk deze kindermoord ook was, je moet niet denken dat er honderden jongetjes werden gedood.

STILTE-ARGUMENT

Bethlehem was een klein, onbeduidend plaatsje. Het is daarom goed mogelijk dat Josephus niet eens wist dat de kindermoord had plaatsgevonden. Maar wat ook een optie is, is dat hij er de voorkeur aan gaf om andere misdaden van Herodes te vermelden, zoals zijn mislukte aanslag op honderd Joodse leiders.

Hoe het ook zij, dat Josephus de kindermoord niet vermeldt, wil niet zeggen dat deze niet heeft plaatsgevonden. Dat is een zogenaamd argument uit de stilte, en dat is een heel zwakke redenering. Dat er behalve Mattheüs geen andere bronnen zijn die de kindermoord vermelden, wil niet zeggen dat deze gebeurtenis is verzonnen. w

• **WEET MEER:**
www.weet-magazine.nl/weet-meer

WIE WAS HERODES?

'HET IS BETER HERODES' VARKEN TE ZIJN DAN ZIJN ZOON'

Herodes de Grote was koning over Israël van vermoedelijk 37 tot 4 v.Chr. Hij staat bekend als een groot bouwmeester (zie Weet 29, pagina 16-21). Maar Herodes was ook behoorlijk paranoïde. Zijn leven werd omgeven door moord en doodslag, en zelfs zijn eigen familie was niet veilig voor zijn grillen.

Oudheidkundigen herkennen een terugkerend patroon in het leven van Herodes. Wanneer hij hoorde over een mogelijke tegenstander die hem van de troon wilde stoten, liet hij die persoon vermoorden. Daarna verviel hij in een depressie, waar hij uitkwam door bouwprojecten uit te laten voeren. Vervolgens kwam de volgende potentiële vijand, en het patroon herhaalde zich. Zo liet hij ook drie van zijn zoons executeren omdat hij hen ervan beschuldigde dat ze hem wilden vermoorden.
Volgens de Romeinse schrijver Macrobius (omstreeks 400 n.Chr.) zou de Romeinse keizer Augustus, die een tijdgenoot was van Herodes, ooit hebben gezegd: 'Het is beter Herodes' varken te zijn dan zijn zoon.' In feite vertelt Augustus hier een mooi bedacht grapje: in het Grieks is er een woordspeling tussen varken (*hus*) en zoon (*huios*). Bovendien zou Herodes als jood zich moeten onthouden van het nuttigen van varkensvlees, waardoor een varken van Herodes niet het gevaar liep geslacht te worden.
De aanleiding hiervoor was een bevel dat Herodes gaf dat kinderen tot twee jaar gedood moesten worden in 'Syria'. In Macrobius' tijd had je de provincie Syria-Palestina, waar Bethlehem in lag. Maar in de tijd van Herodes en Augustus viel Bethlehem in het koninkrijk (en later de provincie) Judea. Bovendien zou volgens Macrobius een van Herodes eigen zonen bij deze kindermoord zijn omgekomen. Het is dus mogelijk dat Macrobius hier een aantal zaken door elkaar haalt. Ook is niet te controleren of deze uitspraak daadwerkelijk van Augustus komt. Maar wat hieruit wel blijkt, is dat het doden van de Bethlehemse jongetjes in ieder geval helemaal in lijn ligt met Herodes' paranoïde karakter.

Vanuit de geschiedschrijving is bekend dat koning Herodes paranoïde was en een kindermoord niet schuwde.

